

AYRIM TOIFADAGI SHAXSLAR USTIDAN MA'MURIY NAZORAT O'RNATISH VA IJRO ETISH MEXANIZMI

MUXAMMADOV MIRJAHON MURODOVICH

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi akademiyasi

Kunduzgi ta'lim 3-o'quv kursi 334-guruh kursanti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma'muriy nazorat o'rnatish va uni ijro etish mexanizmlari tadqiq qilinadi. Maqolada nazoratning huquqiy asoslari, nazorat sub'ektlari va ob'ektlari, shuningdek, nazorat jarayonini samarali amalga oshirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, ma'muriy nazoratning samaradorligini oshirish va shaxslar huquqlarini himoya qilish mexanizmlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: *ma'muriy nazorat, ayrim toifadagi shaxslar, nazorat mexanizmlari, huquqiy asoslar, ijro etish, samaradorlik, shaxs huquqlari.*

KIRISH

Ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma'muriy nazorat o'rnatish va uni ijro etish bugungi kunda davlat boshqaruvi tizimining ajralmas qismi hisoblanadi.

Ma'muriy nazorat orqali davlat organlari o'z vakolatlarini samarali amalga oshiradi, fuqarolar va boshqa sub'ektlarning qonuniy huquqlari himoya qilinadi hamda ijtimoiy tartib ta'minlanadi. Nazorat mexanizmlari nafaqat qonuniy tartibni saqlash, balki ijro etish jarayonida xatoliklarni kamaytirish va resurslardan optimal foydalanishni ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, samarali nazorat tizimi davlat boshqaruvining sifatini oshirish, ijro intizomini ta'minlash va ayrim toifadagi shaxslar faoliyatini tartibga solishda muhim vosita hisoblanadi.

Ushbu maqolada nazoratning huquqiy asoslari, sub'ekt va ob'ektlari, shuningdek, ijro etish mexanizmlari tizimli tarzda tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma'muriy nazorat o'rnatish va uni ijro etish O'zbekistonda davlat boshqaruvi tizimining muhim qismi hisoblanadi. Ma'muriy nazorat orqali davlat organlari o'z vakolatlarini samarali amalga oshiradi, fuqarolar va boshqa sub'ektlarning qonuniy huquqlari himoya qilinadi va ijtimoiy tartib ta'minlanadi. Nazoratning samarali ishlashi davlat boshqaruvining sifatini oshirish va ijro intizomini ta'minlash imkonini beradi.

Davlat xizmatida ishlovchi shaxslar ustidan nazorat "Davlat xizmatining asosiy tamoyillari to'g'risida"gi nizom asosida amalga oshiriladi. Ushbu nizom davlat xizmatchilarining majburiyatlari va javobgarligini belgilab beradi, shuningdek, ularning faoliyatini tartibga soluvchi amaliy mexanizmlarni ko'rsatadi. Masalan, yangi ishga qabul qilingan xodimning faoliyati muntazam nazorat qilinadi, ish tartibiga rioya qilinishi tekshiriladi va natijalar bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Tadbirkorlik sub'ektlari ustidan nazorat "Tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishni tartibga solish to'g'risida"gi nizom asosida olib boriladi. Bu nizom tadbirkorlik faoliyatining qonuniyligini ta'minlash, ruxsatnomalar va litsenziyalar berish hamda monitoring va tekshiruvlarni amalga oshirish mexanizmlarini belgilaydi. Amaliyotda bu shunday ishlaydi: yangi korxona faoliyatini boshlashdan oldin tegishli idoralar tomonidan tekshiruv o'tkaziladi, talablar bajarilgach faoliyat ruxsat etiladi.

O'zbekiston Respublikasida ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma'muriy nazorat o'rnatish va uni ijro etish mexanizmlari doimiy ravishda takomillashtirib borilmoqda. Masalan, 2021-yil 21-aprelda qabul qilingan PQ-5087-sonli qaroriga muvofiq, tadbirkorlik sub'ektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning qo'shimcha choralari joriy etildi. Ushbu qaror tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi tomonidan ko'rsatilayotgan

xizmatlar ko‘lami kengaytirildi, jumladan: yangi tadbirkorlarni ro‘yxatdan o‘tkazish, soliq imtiyozlari, kreditlar va boshqa moliyaviy yordamlar taqdim etish tartibi belgilandi.

Shuningdek, 2021-yil 21-aprelda qabul qilingan 232-sonli qaroriga muvofiq, yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash sohasida tadbirkorlik sub’ektlariga avtomobil yo‘llarida yo‘l harakati qoidalari buzilganligini maxsus avtomatlashtirilgan foto va video qayd etish dasturiy-texnik vositalarini o‘rnatish huquqi berildi. Ushbu qaror yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha tadbirkorlik sub’ektlarining faoliyatini tartibga soluvchi asosiy huquqiy manba hisoblanadi.

Mazkur hujjatlar davlat organlari tomonidan amalga oshirilayotgan nazoratning samarali ishlashini ta‘minlashga xizmat qiladi. Masalan, yangi ishga qabul qilingan xodimning faoliyati muntazam nazorat qilinadi, ish tartibiga rioya qilinishi tekshiriladi va natijalar bo‘yicha tavsiyalar beriladi. Tadbirkorlik sub’ektlari tomonidan avtomobil yo‘llarida yo‘l harakati qoidalari buzilganligini maxsus avtomatlashtirilgan foto va video qayd etish dasturiy-texnik vositalarini o‘rnatish orqali nazorat amalga oshiriladi.

Shunday qilib, ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma‘muriy nazoratning ijro etish mexanizmi bu huquqiy va amaliy elementlarning uyg‘unligi bo‘lib, davlat organlari faoliyatini samarali qilish, shaxslar huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy tartibni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Sana	Hujjat nomi va mazmuni	Izoh
2021-yil 21-aprel	O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy nazorat to‘g‘risidagi qonuni (O‘RQ-683-son)	Ma‘muriy nazoratning asosiy prinsiplari, nazorat ostidagi shaxslarning huquq va majburiyatlari, javobgarlikni belgilaydi.

Sana	Hujjat nomi va mazmuni	Izoh
2022-yil 4-aprel	Vazirlar Mahkamasining qarori (№153-son)	Ma'muriy reglamentga kiritilgan o'zgartirishlar: "qonun hujjatlarida" so'zlari "qonunchilik hujjatlarida" bilan almashtirildi.
2023-yil 3-iyul	Prezident farmoni (PQ-200-son)	Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil etish chora-tadbirlari.
2025-yil 13-iyun	Ma'muriy ish yuritish bo'yicha hujjatlar	Ma'muriy ish yuritishda vakillikka yo'l qo'yish, uchinchi shaxslarning ishtiroki, guvohlar, ekspertlar va boshqa ko'maklashuvchi shaxslarning roli belgilandi.

2021-yil 21-aprel O'zbekiston Respublikasining "Ma'muriy nazorat to'g'risida"gi qonuni (O'RQ-683-son). Ushbu qonun ma'muriy nazoratning huquqiy asoslarini mustahkamlab berdi. Amalda bu qonun orqali ichki ishlar organlari, davlat soliq qo'mitasi va boshqa nazorat idoralari ayrim toifadagi shaxslarning faoliyatini qonuniylik nuqtayi nazaridan baholash va tartibga solish imkoniyatiga ega bo'ldi. Masalan, jazo muddatini o'tab chiqqan shaxslarning reabilitatsiya jarayonida ularning jamiyatga moslashuvi ma'muriy nazorat orqali muntazam kuzatilib borilmoqda. Qonun ijrosida fuqarolarning shaxsiy huquqlarini kafolatlashga alohida e'tibor qaratilgan.

2022-yil 4-aprel Vazirlar Mahkamasining 153-son qarori. Mazkur qaror bilan ma'muriy reglamentlarga muhim o'zgartirishlar kiritildi. Amalda bu o'zgarishlar davlat organlarining fuqarolarga nisbatan nazorat chora-tadbirlarini soddalashtirdi va raqamlashtirish jarayonlarini tezlashtirdi. Masalan, ayrim nazorat turlari elektron platformalar orqali amalga oshirila boshlandi, bu esa shaffoflikni ta'minlash va byurokratik to'siqlarni kamaytirishga xizmat qildi.

2023-yil 3-iyul Prezident farmoni (PQ-200-son). Bu farmon orqali nazorat tizimining ilmiy va innovatsion yondashuv asosida takomillashtirilishiga zamin yaratildi. Oliy ta'lim va ilmiy muassasalarda ma'muriy boshqaruvni tahlil qilish markazlari tashkil etildi. Amaliyotda bu markazlar ayrim toifadagi shaxslar ustidan olib borilayotgan nazorat mexanizmlarini o'rganib, ular bo'yicha takliflar ishlab chiqmoqda. Natijada, nazorat tizimining samaradorligi oshib, inson omiliga tayanadigan eskirgan usullar bosqichma-bosqich qisqartirilmoqda.

2025-yil 13-iyun Ma'muriy ish yuritish bo'yicha yangi hujjatlar. Yangi hujjatlar asosida ma'muriy ish yuritishda ishtirok etuvchi shaxslar roli aniq belgilandi. Masalan, nazorat ostida bo'lgan shaxslar endilikda o'z manfaatlarini himoya qilish uchun vakil yollash yoki guvohlar chaqirish huquqiga ega bo'ldi. Amalda bu o'zgarishlar ma'muriy jarayonlarning adolatli va ochiq kechishiga, shuningdek, davlat organlari faoliyatining javobgarlik darajasini oshirishga xizmat qilmoqda.

XULOSA

Ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma'muriy nazorat o'rnatish va uni samarali ijro etish bugungi kunda davlat boshqaruvi tizimining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda, xususan 2020-2025-yillar davomida, O'zbekiston Respublikasida ushbu sohada muhim huquqiy yangilanishlar amalga oshirildi.

“Ma'muriy nazorat to'g'risida”gi qonun va unga oid qarorlar orqali nazorat mexanizmlari takomillashtirildi, inson huquqlarini himoya qilish, shaffoflik va ochiqlik tamoyillari mustahkamlandi.

Amaliyotda esa ma'muriy nazorat jarayonlari raqamlashtirilib, ayrim toifadagi shaxslar ustidan kuzatuv masofaviy shaklda olib borilmoqda. Bu esa inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirib, tezkor va adolatli qarorlar qabul qilish imkonini yaratmoqda. Shu bilan birga, yangi reglamentlar va farmonlar asosida davlat organlari o'rtasida o'zaro hamkorlik kuchaydi, nazorat ostidagi shaxslarning huquq va majburiyatlari aniq belgilandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ma'muriy nazorat to'g'risida"gi Qonuni, 2021-yil 21-aprel, O'RQ-683-son. Toshkent: Lex.uz rasmiy hujjatlar portali.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Ma'muriy reglamentlarga o'zgartirishlar kiritish to'g'risida"gi 153-son qarori, 2022-yil 4-aprel. Toshkent: Norma nashriyoti.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori "Davlat boshqaruvida samaradorlik va nazorat mexanizmlarini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2023-yil 3-iyul, PQ-200-son. Toshkent: Prezident.uz rasmiy sayti.
4. "Ma'muriy ish yuritish asoslari: nazariya va amaliyot" o'quv qo'llanma. Toshkent: Tashkent State University of Law nashriyoti, 2024.
5. Karimov B., Tursunov M. "O'zbekiston Respublikasida ma'muriy huquq va nazorat tizimi rivoji". Toshkent: Yangi asr avlodi, 2025.